

בלובי

יין של פודים

**שיצודי הרב שליט"א
מופיעים ב"קול הלשון"**

ישראל 073.295.1245 | USA 718.521.5231

- ב כוחו של אדר - כח השמחה.
- ב ראשית ומקור השמחה.
- ב ביאור לשונות השמחה.
- ב השמחה שנוצרת מצירוף איש ואשה.
- ג מקור השבתת השמחה בימי מרדכי.
- ג שמחה של חדוה - מכח צירוף הנפרדים.
- ד גילה רינה ודיצה.
- ד שמחה חיצונית - אינה מושלמת.
- ד שמחה שלימה.
- ה ביאור מאמר חז"ל 'נכנס יין יצא סוד'.
- ה נכנס יין יצא סוד - מהיכן יוצא הסוד?
- ו הדרך הפנימית להכרעת ספיקות.
- ז הכוחות הגלויים והקהים שבנפש.
- ח היכולת להפוך את התת-מודע למודע.
- ט המחשבות ששרשן בכוחות הקהים.
- ט גילוי התת-מודע באמצעות השכרות.
- י שיעור השכרות בפורים.
- יא תכלית השכרות בפורים.
- יא השייכות בין נס פורים לחיוב השכרות.
- יב מהות עבודת האדם בימי הפורים.
- יג הכח העל-מודע שבנפש.
- יג כח הבחירה וכח האמונה.
- יד בכח השכרות לגלות אף את כח האמונה.
- יד מגילת אסתר - גילוי התת-מודע והעל-מודע הנסתרים.
- יט מהות מצות משלוח מנות.
- כט מעלתו של יום הפורים.
- כט משלוח מנות 'עם נשמה'.
- כט השורש לגילוי הפנימי של ימי הפורים.
- כז כיצד הם לא הרגישו צער חרף אותם יסורים?
- כז עומק שיעור השתיה בפורים 'עד דלא ידע'.
- כז עבודת האדם.
- כח תכלית עבודת ימי הפורים.

נחו של אדר - כח השמחה

הכח שמתגלה בחודש אדר בכללותו, כידוע, זהו כח השמחה.

כח זה מתחיל בראשיתו של החודש, כמאמר חז"ל: 'משנכנס אדר מרבין בשמחה' (תענית כט ע"א), והוא הולך ומוסיף לאחר מכן, עד שהוא מגיעו לשיאו בימי הפורים, כפי שמצינו כמה לשונות של שמחה במגילת אסתר: "והעיר שושן צהלה ושמחה", "ליהודים היתה אורה ושמחה וששון ויקר", "שמחה וששון ליהודים משתה ויום טוב" (אסתר ח, טו-יז).

ראשית ומקור השמחה

נעמיק חקר בשרשי הדברים, כדי שנוכל לזכות בעז"ה להגיע לשמחה אמיתית בנפש.

תחילה נתבונן, היכן היא השמחה הראשונה שאנחנו מוצאים שהיתה מאז ומעולם, מי הוא האדם הראשון ששמח מאז שנברא העולם?

בשעה שחתן וכלה נישאים, אחת משבע הברכות שאנו מברכים אותם היא: "שמח תשמח רעים האהובים כשמחך יצירך בגן עדן מקדם". כלומר, כמו שהקב"ה שימח את אדם הראשון וחיה בגן עדן מקדם בשעה שנישאו זה לזו, כך אנו מברכים כל זוג שנישאו: "שמח תשמח רעים האהובים", שיזכו אף הם לאותה שמחה.

הרי, שהשמחה הראשונה שמוזכרת בדברי רבותינו, היא ביחס לאדם הראשון ששמח יחד עם חוה אשתו בשעת נישואיו. ומי ששימח אותם, היה הקב"ה בכבודו ובעצמו; "כשמחך יצירך בגן עדן מקדם".

ביאור לשונות השמחה

רבותינו מונים עשר לשונות של שמחה: ששון, שמחה, גילה, רינה, דיצה, צהלה, עליזה, חדוה, תפארת, עליצה (אבות דרבי נתן פרק לד).

שש מהלשונות הללו מוזכרים בברכה השביעית אותה אנו מברכים בשמחת חתן וכלה: ששון, שמחה, גילה, רינה, דיצה וחדוה.

המושגים 'ששון' [שמחה בקיומו של אדם פנימי] ו'שמחה' [שמחה עם השלמה] - כבר נתבארו בארוכה, כעת נתבונן בתוכן של ארבעת הלשונות נוספים: גילה, רינה, דיצה וחדוה.

'גילה' - מלשון גל-ה, 'רינה' - רן-ה, 'דיצה' - דץ-ה, והמילה 'חדוה' - בחלקה הראשון היא מלשון חדו, חדי [לשון שמחה בארמית], ובשונה משלושת הלשונות האחרים, כאן האותיות הסופיות הן: ו-ה.

הרי, שהלשונות גילה רינה ודיצה - אלו שלש שמחות שמצטרפות לאותיות י' וה', לעומת זאת החדוה, זו לשון של שמחה שמצטרפת לאותיות ו' וה'.

השמחה שנוצרת מצידוף איש ואשה

מהו עומק ההבדל שמצאנו בין הלשונות הללו אותם אנו מזכירים בשמחת חתן וכלה?

ידועים דברי רבותינו, כי המילה איש מורכבת מאותיות אש י', והמילה אשה מורכבת מאותיות אש ה'. כאשר האיש והאשה מצטרפים יחדיו ונישאים זה לזו, נוצרים מכח כך גילה רינה ודיצה.

כלומר, כיון שיש כאן שמחה שנוצרה מצירוף של איש ואשה, שמחה שמצרפת את הי' של האיש ואת הה' של האשה, מכח כך נוצרים שלושת השמחות הללו: שמחה של גיל [מלשון 'אברהם יגל'] שמצרפת י' וה', שמחה של רון [מלשון 'יצחק ירנן'] שמצרפת י' וה', ושמחה של 'דיצה' [מלשון דץ, שמח] שאף היא מצרפת י' וה'. לעומת זאת החדוה, כאמור, מצרפת ו' וה'.

מקור השבתת השמחה בימי מרדכי

כאשר מתבוננים בדברי המגילה, הרי שהגורם לכך שתושבת השמחה מעם ישראל, עד שהגיעו למצב של "והעיר שושן נבוכה", נוצר בעקבות עצתו של המן: "להשמיד להרוג ולאבד את כל היהודים מנער ועד זקן ביום אחד".

כידוע, המן היה מזרע עמלק. הוא היה בן בנו של מי שנאמר בו לשון של מקרה: "אשר קרך בדרך". נמצא, שכל הצרות מהם סבלה כנסת ישראל בימי אחשוורוש ומרדכי, נגזרו מכח המן שהוא מגזע עמלק.

והנה, בפרשת עמלק נאמר בתורה: "כי יד על כס י-ה מלחמה לה' בעמלק מדר דר" (שמות יז, טז). וביארו רבותינו (רש"י שם): אין השם [שמו של בורא עולם] שלם ואין הכסא שלם, עד שימחה זרעו של עמלק.

כלומר, משעה שעמלק נלחם בישראל, אין השם שלם, כביכול שם הוי"ה של בורא עולם נחלק לשנים, י' וה' לעצמם וו' וה' לעצמם, ואינו מתחבר עד שימחה זרעו של עמלק.

בהתאם לכך, מאז מלחמת עמלק עם ישראל אף השמחות שיש לנו הולכות ומתחלקות, יש שמחה של 'גילה' 'רינה' ו'דיצה' שהיא שמחה של י' וה', ויש שמחה של חדוה, שהיא שמחה של ו' וה'.

שמחה של חדוה - מכח צירוף הנפרדים

כדי להבין את עומק החילוק בין לשונות השמחה של גילה רינה ודיצה, ובין לשון שמחה של חדוה, תחילה נבין את מהות השמחה של 'חדוה', ומהות השמחות של 'גילה' 'רינה' ו'דיצה'.

כאשר מתרגמים את המילה אחד לארמית - יורדת הא', ונשארת המילה חד. הרי, שהחצי הראשון של המילה חדוה הוא מלשון יחד, לשון אחדות, וכשמצרפים את כל המילה חדוה, מתקבל הצירוף: חד ו-ה, היינו איחוד של ו' וה'.

עניינה של החדוה, אפוא, שהיא לוקחת שני דברים שהיו נפרדים, ומצרפת אותם לאחד, בבחינת "שמח תשמח רעים האהובים כשמחך יצירך בגן עדן מקדם". קודם לכן האיש והאשה היו נפרדים אחד מהשני, ובאה החדוה והופכת אותם לחד, לאחד, היא מאחדת ומצרפת אותם יחדיו.

על המילים "ויחד יתרו" (שמות יח, ט) פירש רש"י, שויחד הוא מלשון שמחה, היינו ששמח יתרו כששמע את כל הניסים שנעשו לישראל.

נמצינו למדים, כי כל שמחה שנקראת חדוה עניינה, שקודם לכן היו דברים נפרדים שאינם מצורפים יחדיו, והחדוה באה ומצרפת אותם, וצירוף זה גורם לשמחה בנפש האדם.

כיוצא בזה, כאשר האדם נפרד מזולתו ולאחר מכן הוא מצטרף אליו, צירוף זה גורם לחדוה.

גילה רינה ודיצה

לעומת זאת 'גילה רינה ודיצה', עניינם חיבור של האדם עם עצמו. כלומר, רוב בני האדם אינם במצב של שמחה תמידית, כיון שהם בבחינת 'פלגא דגופא', הם חלוקים וחצויים בתוך עצמם, מחמת שספיקות רבים מנקרים בתוכם, ואינם נותנים להם מנוחה.

זוהי הסיבה לכך ש'אין שמחה כהתרת הספיקות', כי כאשר אדם מסתפק במשהו ומצליח לפשוט אותו, הרי הוא מתחבר לעצמו [בערכין], ודבר זה יוצר אצלו שמחה של גילה רינה ודיצה.

הרי לפנינו שני מהלכים של שמחות: ישנה שמחה שנגרמת מכך שהאדם מצטרף לדבר שהוא זולתו, מחוצה לו, כגון בן ובת זוג שמצטרפים יחדיו. זוהי שמחה של 'חדוה', של איחוד ו' וה', בבחינת ו' החיבור, שעניינה לחבר שני דברים יחדיו.

לעומת זאת 'גילה רינה ודיצה' – אלו לשונות שמבטאים שמחה של האדם בתוך עצמו, שחלקי הנפש של האדם עצמו מתאחדים ואינם נפרדים, שבמקום לתפוס מהלכים מסויימים כנפרדים, התרת הספק גורמת לו להיות מאוחד עם עצמו ובתוך עצמו, ובעקבות כך הוא זוכה לשמחה פנימית, שמחה של 'גילה רינה ודיצה'.

שמחה חיצונית - אינה מושלמת

נעמיק חקר בסוגי השמחות דלעיל; השמחה כתוצאה מאיחוד הנפרדים, שמחה של חדוה, והשמחה שנגרמת מאיחוד חלקי נפש האדם בתוך עצמו, שמחה של גילה רינה ודיצה.

רוב הדברים שגורמים לנו שמחה, האם הם דברים שנוצרים מתוך עצמנו, או שהשמחה נגרמת מדברים שהם מחוצה לנו?

לכשנתבונן מעט נבחין, כי בדרך כלל רוב הדברים שגורמים לנו שמחה אלו דברים חיצוניים; אדם קונה בית – הוא שמח, רכישת רכב – גורמת לשמחה, בגד חדש – יוצר שמחה, נישואין – אף הם יוצרים שמחה. הרי שרוב השמחות, נוצרות מכח באמצעות דברים שבאו מבחוץ.

זו הסיבה שבדרך כלל השמחה של האדם אינה מושלמת, כיון שדבר הבא מבחוץ – זמנו קצוב, וכשם שהוא בא, כך הוא גם יכול להיעלם.

שמחה שלימה

כיצד נזכה לשמחה שלימה? כאשר אדם מצליח לאחד את חלקי נפשו בתוך עצמו, וע"י כך נגרמת לו שמחה פנימית, זהו המתכון להשגת שמחה מושלמת, ונבאר.

בדרך כלל חלקי הנפש של כל אחד מאיתנו, הינם נפרדים וכל אחד מהם פונה למקום אחר. אדם קם בבוקר, ומתכונ לעשות באותו יום מספר דברים שונים, כאשר הוא יודע שאין באפשרותו להספיק את כולם. כעת הוא צריך לקבל החלטה מה לבצע כעת ועל מה לוותר, מה עדיף להקדים ואת מה לאחר.

לכל אחד מאיתנו יש מערכת של ריבוי רצונות בנפש שסותרים אחד את השני, אולם כיון שהאדם הוא בר-דעת, לכן הוא קובע לעצמו סדר עדיפויות, ומקבל החלטה ע"פ שיקול דעתו מה עליו לעשות.

ריבוי הרצונות בנפש והסתירה ביניהם - זו הסיבה לכך שהאדם אינו מצליח להגיע לשמחה מושלמת.

ביאור מאמר חז"ל 'נכנס יין יצא סוד'

כאשר אדם מצליח להגיע לשמחה פנימית, הוא מגלה מקום עמוק יותר בנפש, כדלהלן.

לשון הגמ' כידוע מאד: 'נכנס יין יצא סוד' (עירובין סה ע"א). מאידך אומר הכתוב: "יין ישמח לבב אנוש" (תהלים קד, טו). מהי השייכות בין שני הדברים, מדוע הסוד שמתגלה מגלה שמחה?

תחילה נתבונן. כשחז"ל אומרים ש'נכנס יין יצא סוד', כמובן שאין כוונתם לאיזה סוד שאמו גילתה לו פעם ועד היום הוא לא סיפר אותו לאיש, ובשעה שהוא שותה לשכרה בפורים - הוא מגלה את אותו סוד...

ברור לכל בר-דעת, כי אדם השותה לשכרה והיין גורם לו לגלות סודות מסוג זה, אינו שייך לשכרות של ימי הפורים.

אם כן, באיזה סוד עסקינן?

כשחז"ל מלמדים אותנו ש'נכנס יין יצא סוד' [יין בגימטריא סוד], כוונתם שבאמצעות היין מתגלה הסוד של מעמקי תפיסת הנפש של האדם עצמו.

דבר שראובן אמר לשמעון ושמעון אינו מגלה אותו לזולתו, מוגדר בלשון רבותינו סוד מקרי, שהרי אם ראובן יתן את הסכמתו לשמעון לגלות את הסוד, הוא כבר יהפוך לגלוי.

דוגמא נוספת. ראובן יושב בביתו, וחושב מחשבות על דא ועל הא. כמובן שלא שייך לומר כי כיון שאף אחד אינו יודע מה הוא חושב, ניתן להגדיר זאת כסוד ביחס לעולם כולו, שהרי אם כן, העולם מלא בהרבה מאד סודות...

מה מוגדר כסוד אמיתי?

סוד אמיתי, זהו דבר שהיה נסתר אפילו מהאדם עצמו. אדם שנמצא תדיר עם עצמו, חי את עצמו, מכיר את עצמו, ובכל זאת אינו מכיר את הפנימיות של עצמו, זהו סוד אמיתי!

האם יש אדם שיכול לקום ולומר שהוא מכיר את עומק לבבו?!

אדם הסבור כי הוא אכן מכיר היטב את פנימיותו, כנראה שהוא לא מכיר את עצמו כלל! כל מי שמודע מעט לעצמו, יודע שיש רבדים יותר פנימיים ויותר עמוקים בתוכו, ומי שעמל להכיר את עצמו, מגלה בכל תקופה במשך החיים עומק פנימי נוסף בתוך עצמו.

נמצינו למדים, שביאור מאמר חז"ל 'נכנס יין יצא סוד', היינו שעל ידי היין נגלה לאדם עומק נוסף בנפשו, פנימי יותר מהעומק שהכיר קודם לכן.

נכנס יין יצא סוד - מהיכן יוצא הסוד?

מעטה, מתבהרת לנו הבנה חדשה בדברי חז"ל 'נכנס יין - יצא סוד', מהיכן יוצא הסוד?

בהבנה שטחית, ניתן לסבור שהסוד יוצא מהפה, שכאשר אדם שותה לשכרה, הוא מגלה את הסוד בפיו. אך ברור ומובן שלא לכך כוונו רבותינו, אלא ע"פ המבואר היינו שהיין יוצא ממעמקי לבבו הבלתי מודע למקום המודע של האדם. היין נותן לאדם אפשרות לגלות מעמקים פנימיים יותר בנפשו, עומק שקודם לכן היה נעלם ממנו עצמו.

'נכנס יין - יצא סוד', היינו שאותו עומק שקודם לכן האדם לא היה מודע אליו והוא היה אצלו בבחינת סוד, ברגע שנכנס היין - יוצא אותו סוד, וכאשר הנפש נגלית לאדם עצמו, הרי היא גורמת לו שמחה פנימית.

שמחה זו אינה דומה לשמחה המוכרת שנובעת מדבר שבא מחוץ לאדם, כגון על ידי התחדשות בדבר מסויים, סיפוק שנגרם מדבר חיצוני וכדו', אלא שמחה פנימית שנקנית בנפש, שמחה של חדוה, שנוצרת מכח כך שהנפש מתאחדת בתוך עצמה.

הדרך הפנימית להכרעת ספיקות

מה קורה כאשר נפש האדם מתאחדת בתוך עצמה?

הבה נתבונן. ברובד מסויים של הנפש יש לאדם ספק בענין מסויים, איך בעומק הוא יכול לפתור את אותו ספק?

הצורה החיצונית לפתור ספיקות, היא באמצעות שיקול דעת. אדם מסתפק בדבר מסויים, הוא מגיע למצב של ישוב הדעת, ומתוך שיקול של שני הצדדים, הוא מקבל הכרעות. ובמקרה שקשה לו להכריע לבד, הוא מתייעץ עם אחרים.

אבל יש מקום פנימי יותר שמכוחו האדם יכול להסיר מעצמו את כל הספיקות; כאשר מתגלה לו המקום היותר פנימי בנפש, הספק נפשט מאליו. זהו הכח של 'נכנס יין יצא סוד'.

הספק שנוצר בנפש הוא מחמת רובד מסויים בנפש שהיה נסתר, וכאשר האדם שותה יין, הוא מגלה את מעמקי נפשו הפנימיים שהוא עצמו לא היה מודע אליהם.

כמובן שהיין אינו מחדש חלקי נפש נוספים מעבר לאלו שהיו קיימים קודם לכן, אך בעקבות השתיה לשכרה מתחדשת המודעות לאותם מקומות נסתרים בנפש שקודם לא היה מודע אליהם, וכאן היא נקודת החידוש.

דוגמא פשוטה. אדם בתחילת דרכו מסתפק איזה מקצוע ללמוד, ולפניו שני צדדים שקולים. בשלב מסויים של החיים, אותו אדם זוכה להכיר באופן פנימי יותר את עצמו, ובעקבות כך הוא מזהה כי אחד המקצועות אודותם הוא הסתפק, אינו מתאים לתכונת הנפש שלו.

כל זמן שהוא לא הכיר את עצמו, את תכונות נפשו, והוא חיפש מקצוע להתפרנס, היה בפניו ספק, אך בשעה שנגלית לו הויית נפשו העמוקה יותר בבירור, הספק אינו קיים מאליו.

הרי שבדוגמא דלעיל, הספק הראשוני שהיה לאותו אדם לא הוכרע, אלא באמצעות המודעות שלו למעמקי נפשו, כבר אין מקום לאותו ספק.

ההבדל בין דעת שמכריעה את הספק, לגילוי של מקום פנימי בנפש שבעקבותיו הספק אינו קיים - הוא גדול ועצום, שהרי כאשר הדעת היא המכריעה את הספק, הצד השני עדיין מנקר במוחו שמא לא הכריע כראוי, ולפיכך ההכרעה

איננה מוחלטת, אך כאשר נגלה לאדם אותו מקום חבוי בנפשו, הרי שהוא מגיע למצב של ודאות גמורה, ובכך הוא זוכה לשמחה פנימית שעליה ניתן לומר: 'אין שמחה כהתרת הספיקות'.

תמצית הדברים דלעיל: מאמר חז"ל 'נכנס יין יצא סוד', עוסק בסוד שהיה חבוי בעומק הפנימי של נפש האדם שלא היה מודע לעצמו, וכאשר יוצא הסוד, הוא נחשף לרבדים היותר חיצוניים שבהם האדם מודע לעצמו.

הכוחות הגלויים והקהים שבנפש

לאחר שנתבאר כי באמצעות היין נגלים מעמקי נפש האדם, שומה עליה לברר איך זה פועל, כיצד היין מגלה את אותם מעמקים פנימיים בנפש האדם.

כידוע, בכל אדם ישנם כוחות יותר גלויים וכוחות גלויים, כוחות אלו מכונים בלשון חכמי המדע: מודע ותת-מודע.

אלא שרבותינו ז"ל עסקו בהגדרת כוחות אלו עוד לפני המדע, ובלשון רבי ישראל מסלנט הם מכונים: כוחות גלויים וכוחות קהים.

מה עניינם של הכוחות הקהים?

רבי ישראל מסלנט נותן דוגמה להמחשת העניין: לאדם מסויים יש בן ותלמיד, כאשר למרבה הצער בנו סר מן הדרך ואינו הולך בדרכי אביו, אולם התלמיד נאמן לו בכל לבבו.

בחיי היום יום, אותו אדם מראה גילויי אהבה וחיבה לתלמיד, ואילו כלפי הבן יחסו שונה לחלוטין, עד שכלפי חוץ נראה כי הוא מגלה כלפיו יחס של איבה.

כעת נתבונן. מה יקרה אם תפרוץ דליקה בביתו באמצע הלילה, כאשר באותו חדר ישנים הבן והתלמיד, ואותו אדם מתעורר משנתו ומבחין שהוא יכול להציל רק אחד מהם, את מי הוא יציל?

אומר רבי ישראל מסלנט, על אף הכעס הגדול שיש לו על בנו, בכל זאת הוא יציל קודם את בנו! אם זה היה ביום, והוא היה מודע לעצמו לגמרי, יתכן שמתוך שיקול דעת הוא היה פועל אחרת, אבל אם מעירים אותו באמצע שנתו, והוא במצב של נים ולא נים תיר ולא תיר, דעתו לא כל כך צלולה, והוא רץ עכשיו לפעול בבהילות, הרי שהוא יציל את הבן לפני התלמיד.

מדוע? היכן נעלמה האהבה שלו כלפי התלמיד?

זוהי פעולתם של הכוחות הקהים שבנפש! אף שהכח הגלוי של אותו אדם אוהב יותר את תלמידו, אבל הכח הקהה שלו אוהב יותר את הבן, ולכן כאשר אינו פועל מתוך שיקול דעת, הרי שהכח הקהה יגבר על הכח הגלוי, והוא יציל את בנו קודם התלמיד.

מעשה שהיה אצל הרב דסלר זצ"ל, שניגש אליו אחד מתלמידיו, וסיפר לו שחלם בלילה חלום מבעית, כי הוא לוקח סכין ושוחט את בנו רח"ל. על אף היותו חלום, בבוקר קם התלמיד כשכולו חרד ומבועת, ובא לרבו כשאאלתו בפיו: 'למדנו רבינו, כיצד יתכן שאדם כמוני, שכל כך אוהב את בנו ומוסר את נפשו עליו, יחלום חלום נורא כל כך? הרי ידוע מאמר חז"ל (ברכות נה ע"א) כי 'אין אדם חולם אלא מהרהורי לבו', א"כ כיצד הגיע אלי חלום כזה?'

שאל אותו הרב דסלר: 'האם הבן שלך לפעמים בוכה בלילה?' 'כן!' 'וכשהוא בוכה בלילה, הוא מעיר אותך מהשינה?' 'אכן!' 'מה אתה עושה במקרה כזה?' 'בהתחלה מסתובב מצד לצד, ואם אני רואה שהוא ממשיך לבכות, אני קם ומנסה להרגיעו.'

אמר לו הרב דסלר: בזמן שבנך בוכה בלילה ומעיר אותך מהשינה, בתת ההכרה שלך עוברת מחשבה נוראה, שהיית מעדיף כי הוא לא יהיה קיים, העיקר שלא יפריע את מנוחתך, ומכאן הגיע חלום מחריד כל כך אליך!

האם יש הוה אמינא שתעשה זאת בפועל? חס ושלום! אבל בחלום, כאשר מתגלה הכח של התת-מודע, שם נחשפות המחשבות שעוברות כהרף עין בתת ההכרה שלך!

נמצינו למדים מדברי רבותינו יסוד ברור: כל זמן שהאדם נמצא במצב של דעת צלולה, הרי היא מונעת ממנו להכיר את כוחות הנפש הפנימיים שלו.

מתי האדם עשוי להיחשף לתת-מודע שלו? ע"ז נאמר בפסוק: "על משכבי בלילות בקשתי את שאהבה נפשי" (שיר השירים ג, א); אם אדם רוצה לדעת ולהכיר את כוחות הנפש הקהים שאוהבים, הרי זה מתגלה "על משכבי בלילות", כאשר הוא נם את שנתו. פעמים הם מתגלים עם דמדומי השינה של האדם, כשהוא ספק ישן ספק ער, כאשר הדעת לא פועלת במלא תוקפה, ופעמים שהם מתגלים כאשר הוא ישן ממש [בחלומו], שאז מתגלים כוחות התת-מודע של האדם.

היכולת להפוך את התת-מודע למודע

כעת נתבונן. אדם שהרהור נורא כזה עובר במוחו באמצע היום, מה הוא עושה?

מסתבר, שרוב האנשים בעולם אפילו לא נבהלים מזה. הם כל כך חוששים להתמודד עם כזו מחשבה, עד שהם נותנים לה לעבור מהר, ואפילו אינם שמים לב מה הרהרו.

ברגע שהמחשבה צצה ועולה, מנגנון ההגנה של האדם דוחף אותה לקרן זווית, והוא משתדל לעבור לנושא הבא מבלי לתת את דעתו אפילו לרגע על המניעים שהביאוהו לאותו הרהור.

שונה הוא אותו אדם שמעוניין להכיר את עצמו; אצלו כל מחשבה, ולו הקלה ביותר, ולו הרחוקה ביותר, ולו המחשבה שנראה לו כי היא ממש לא קשורה אליו, ברגע שהיא חולפת במוחו, הוא משתדל 'לזרום' איתה.

בשלב הבא - הוא מתחיל ללמוד את המחשבה, 'דע את מחשבותיך', ואז הוא מבין כי המחשבות הללו מגלות לו את הכוחות הסמויים והחבויים בתוך מהלכי נפשו.

אדם שאינו דוחק את עצמו, אלא נותן דרור למחשבותיו, ולכל מחשבה שעוברת במוחו הוא נותן להתגלות [אא"כ מדובר במחשבה שאסור להרהר בה ע"פ דין], בכך הוא זוכה להכיר מעמקי נפשו, את תת ההכרה החבויה אי שם בפנימיות שלו.

בשלב הבא, לאחר שהוא זוכה להכיר את פנימיותו, הרי שהעבודה שלו אינה ביחס למחשבות, אלא על התכונות שהתגלו באותם מחשבות.

אדם שמחליט לעבוד על המחשבות הללו בלבד, הרי שההתמודדות שלו עמהן היא על ידי שהוא מדחיק אותן, ובכך כמובן שאין לו אפשרות להתקדם ולשפר את מעשיו.

הרי יש מקור שממנו באו המחשבות, ששרשו בכוחות הקהים של הנפש שאינם מתוקנים, ואם כן כאשר אדם מסיח את דעתו ומדחיק את אותן מחשבות, הרי הוא כמי שמנסה לתקן את הענף בלי לטפל בשורש.

לעומת זאת אדם שאינו דוחק את מחשבותיו הצידה, אלא נותן להם להתגלות, מלבד כך שביכלתו להיחשף לחסרונותיו ולתקנם, באפשרותו להכיר את המעלות של עצמו שלא היה מודע אליהן קודם, ולהשתמש בהם באופן המועיל ביותר.

המחשבות שרשן בכוחות הקהים

הכוחות הנעלמים שנמצאים בתוך הנפש של כל אחד מאיתנו, אינם עוברים דרך הדעת, אלא מגיעים כהבזקים לנפש, כמו ברקים.

טבעו של הברק, שהוא מאיר ביום המעונן, כאשר הכל חשוך מסביב, ומיד לאחר מכן הכל פורח כלא היה. מהירות הבזקו של הברק היא כל כך גבוהה, עד שאדם הרואה ברק ומעוניין לדעת מתי בדיוק האיר הברק, עד שהוא מזיז את היד להביט בשעונו, הוא כבר מחטיא את השעה.

כך הוא עניינם של המחשבות שמקורן בכוחות הקהים שבנפש. בלשון רבותינו הן מוגדרות: עוף הפורח באויר. הן חולפות במהירות, עד שאדם מהשורה כמעט אינו מודע אליהם. אבל ככל שאדם הוא יותר מרומם, ככל שהוא יותר פנימי, הוא מודע למעשים שלו, הוא מודע לדיבורים שלו, ובעיקר הוא מקשיב ומודע היטב למחשבות של עצמו, הקשבה נפשית, הקשבה שכלית, הרי שבאמצעות אותם דקויות של הבזקי מחשבות שעוברות במוחו, הוא יכול ללמוד ולהכיר את עצמו במעמקי הנפש.

מי שמנסה להתמודד רק עם הכוחות הגלויים, הרי הוא דומה למי שמטפל רק בדברים שעל פני השטח, ואינו מודע שישנם שרשים הגנוזים בתוך האדמה שזקוקים לטיפול.

גילוי התת-מודע באמצעות השכרות

דרך נוספת לגלות את הכח הקהה [התת-מודע] שבנפש, היא באמצעות שתיית היין, כאשר האדם מגיע למצב של שכרות.

על דרך רמז, המילים שחור ושכר הן מאותו שורש – בהחלפת האותיות ח' וכ'. ללמדנו, כי מה שמתגלה בשחור, היינו בזמן הלילה, בחושך, עשוי להתגלות אף במצב של שכרות.

והנה, מובא במדרש (בראשית רבה, מד) שאחשורוש נקרא כן, על שם שהחשיך עיניהם של ישראל.

והתיקון של אותה החשכה, נעשה על ידי 'חייב איניש לבסומי'. השכרות שנצטוונו עליה בפורים, באה לתקן את אותו חושך, את אותו כח שחור של אחשורוש.

ההכרה והידיעה של מעמקי הנפש, היא התכלית של השכרות בפורים.

שיעור השכרות בפורים

מצאנו בדברי רבותינו כמה וכמה שיטות כיצד וכמה צריך האדם להשתכר בפורים; מחד אחד מרבותינו כותב כי גילו לו בחלום שביאור דברי רבותינו 'חייב איניש לבסומי בפוריא עד דלא ידע', היינו 'עד ולא עד בכלל'. כלומר, שיעור השתיה בפורים הוא 'יותר מלימודו' (כלשון הרמ"א סי' תרצה ס"ב), ועל האדם להיזהר שלא יגיע למצב שלא ידע להבחין בין ארור המן לברוך מרדכי.

ומאידך, חלק מרבותינו למדו זאת כפשוטו, שאכן על האדם להיות במצב שאינו יודע להבחין בין ארור המן לברוך מרדכי.

והנה, בכל מחלוקת בדברי רבותינו, היסוד הברור הוא ש'אלו ואלו דברי אלוקים חיים'. כלומר, כל הצדדים הם אמת, אלא שלראובן האמת היא אחת, לשמעון אמת אחרת, וללוי אמת שלישית.

ולעניינינו, כידוע, אצל רוב בני האדם מתגלה פנימיותם במצב של שכרות, שאז ניתן לאבחן ולהכיר את טבעם האמיתי.

והנה, עומק מצות 'חייב איניש לבסומי בפוריא' ותכליתה היא, שבאמצעות השכרות האדם יגיע למקום של גילוי נפש מטהרת, של נפש זכה. ומכיון שבדרך כלל הזכות של הנפש היא דקה ונעלמת, לכן על האדם לשתות לשכרה, כדי שהזכות הזו תקבל ביטוי ותפרוץ החוצה.

לפיכך, אדם שנפשו נמצאת במדרגה של זכות, הרי שהשכרות שלו מגיעה ממקום עליון, ועבורו המצוה היא להשתכר בפורים 'עד דלא ידע', כדי שיתגלה יופי טהרת הנשמה הגנוזה בתוכו. אך אדם שעדיין לא הגיע לדרגה כזו, ובשעת שכרותו עלולה להתגלות הפסולת של נפשו, ופעמים אף ניתן למוצאו מתגולל ברחובות כאחד הריקים והפוחזים, עליו נאמר 'עד ולא עד בכלל'.

קנה המידה שיכול לשמש את האדם כדי לבדוק האם השתיה בפורים עבורו היא בבחינת 'עד דלא ידע' או לא, נעוץ ברמז שהבאנו לעיל, ששחור ושכר [שכרות] - השורש שלהם הוא אחד.

והנה, המצב אצל רוב העולם הוא, שכאשר אדם הולך יחידי בלילה ביער, הרי שהשחור, החושך - מגלה אצלם פחד. ובהתאם לכך, אצל אותם אנשים אף השכרות תגלה את אותו דבר.

ברם אצל אותם יחידי סגולה שנאמר עליהם "להגיד בבוקר חסדך ואמונתך בלילות" (תהלים צב, ג), ובשעה שהם הולכים בלילה לבד ביער - האמונה מתחזקת אצלם, אנשים כאלו יכולים להשתכר, כי בשעה שהם יגיעו לשחור, בשעה שהם יגיעו לשכר, יתגלה בתוכם עומק הכח הפנימי שהוא טהור, נקי ובוטח בבורא יתברך שמו.

הכלל בזה הוא ברור: השכרות מגלה את מעמקי הנפש של כל אחד ואחד. לפיכך, אם נפשו של האדם מטהרת, מזוככת ונקיה, בשעה שהוא משתכר מתגלה יופי קדושת הנשמה שלו, וממילא השכרות לאתו אדם היא שבח.

אולם אצל רוב בני האדם שכאשר הם משתכרים ומתגלים מעמקי הנפש שלהם, צצים ועולים הטבעיים הפגומים שבנפשם, כמובן שעבורם השכרות היא גנאי להם, והרי זה דומה לאדם שמדביק על עצמו מודעה בה רשומים כל החסרונות שיש לו ומהלך עמה בראש חוצות...

נמצינו למדים, כי כאשר רבותינו הורו לנו שעל פי דין צריכים להשתכר בפורים, כל אדם צריך לבדוק כיצד עליו לקיים זאת בהתאם למדרגת הנפש שלו, ולכן מי שמכיר בעצמו שנפשו מטהרת ומגלה פנימיות זכה, אצלו השכרות היא 'עד דלא ידע', אך אנשים שבשתייתם לשכרה 'עד דלא ידע' - עלול להתגלות ההיפך מכך, הרי שהם מחטיאים את המטרה והתכלית של מצוה זו.

תכלית השכרות בפורים

לאחר שהתברר לנו עבור מי מיועדת השכרות, עתה נבאר איזו תועלת צומחת ממנה.

אף אצל אדם שהנפש שלו מטהרת והפנימיות שלו נקיה וזכה, יש מעמקים פנימיים בתוכו שהוא עדיין לא מכיר אותם, ובשעה שהוא משתכר, הוא נחשף לאותם רבדים פנימיים עליונים שלא היה מודע אליהם.

כאמור, דברי חז"ל 'נכנס יין יצא סוד', נאמרו ביחס לגילוי עומק פנימיות הנפש של האדם בשעה שהוא שותה יין.

לפיכך, אצל אדם שפנימיותו זכה וברה ששותה לשכרה, עבורו השכרות היא כולה שמחה פנימית אלוקית, כיון שבאמצעותה מתגלה עומק פנימי טהור שלא היה מודע אליו קודם, והיא נותנת ביטוי לדרגות שעדיין לא השיג בתוך עצמו. ע"ז נאמר בפסוק: 'יין ישמח לבב אנוש' (תהלים קד, טו), וכי יש שמחה גדולה מזו לאדם פנימי!?

כאשר מתגלה השיכור דקדושה, שהיין מגלה אצלו את עומק הנפש הטהורה, לאחר שתיית היין מדרגת הגילוי העצמי שלו גדלה לאין ערוך, ובעקבות כך השמחה פורצת החוצה.

ברם אצל רוב האנשים שלא זכו להגיע דרגת נפש פנימית זכה, אף אם כלפי חוץ נראה כי היין גורם להם שמחה זמנית, אך ניתן להבחין בבירור שלאחר מכן הם נכנסים לעצבות, מעין 'מרה שחורה' שבאה מכח השתיה, ואף חלק גדול מהשיכורים בוכים תוך כדי היותם שיכורים.

מקור עצבות זו הוא כיון שהאדם אינו מזוכך ואינו טהור, הרי שע"י היין פנימיותו מתגלה ונחשפת, ולפיכך אם הגילוי הפנימי שלו הוא עצבות, השכרות מגלה את האצבות הפנימית של הנפש, וגורמת לו לבכי ולדכאון.

על כך אומרים רבותינו (ברכות סג ע"א): 'הרואה סוטה בקלקולה יזיר עצמו מן היין', כיון שהוא רואה להיכן היין יכול לדרדר את האדם.

השייכות בין נס פורים לחיוב השכרות

לאור האמור, נבין היטב מדוע בפורים יש דין של שתיית יין, היכן מתגלה מהלך בנס של פורים שמחייב שכרות.

מה קורה בשעה שהאדם נמצא בשעת צרה?

יש אדם שבשעה שהוא נמצא בעת צרה, הוא נכנס לדכאון, ליאוש, 'כאשר אבדתי אבדתי'.

לעומת זאת אדם פנימי, בשעה שהוא נמצא בשעת צרה, הוא מגלה כוחות נפש פנימיים שקודם לכן לא היה מודע אליהם.

אנשים רבים יכולים לספר, כי הם עברו כל מיני תקופות קשות בחיים, והם התמודדו איתם בצורה כזו, שאילו היו שואלים אותם קודם האם יש להם כוחות כאלו, הם היו משיבים בשלילה, אבל הצרה הכניסה אותו למקום כל כך פנימי, עד שמכוחה הם נחשפו לאותם כוחות עילאיים שהיו גנוזים בפנימיותם.

כל אחד צריך להתבונן ולחשוב, אילו היה יודע שבועדות בעוד שבועיים, נשלח טיל גרעיני מאירן ונגזרה עלינו גזירת כליה, ממש כפי שהיתה על בני ישראל בימי המן ואחשוורוש: 'להשמיד להרוג ולאבד את כל היהודים מנער ועד זקן טף ונשים ביום אחד', כיצד הוא היה נוהג?

כמובן ישנם אנשים שמתייאשים מראש, מרימים ידיים, ויתכן שהפתרון מבחינתם הוא לעקור מכאן למקום אחר, בבחינת 'נתנה ראש ונשובה מצרימה'.

אך אצל אדם פנימי, כאשר מגיע אליו פחד אמיתי, הוא מגלה עומק בנפש שהוא עצמו לא היה מודע אליו קודם, ובמקום לברוח פיזית למקום אחר, הוא 'בורח' לאותו מקום פנימי בנפש שאף פעם לא נחשף אליו, ובמקום שנסיון כזה ירפה את ידיו, בעקבות ההתמודדות עם המצב הוא מתרומם ומגלה בתוכו כוחות נשגבים שאף פעם לא הכיר בהם.

זהו הכח שהתגלה אצל עם ישראל בפורים!

לאחר שהמן ביקש "להשמיד להרוג ולאבד את כל היהודים מנער ועד זקן טף ונשים ביום אחד", כלל ישראל היו נתונים תחת גזירה מוחשית של כליה, שהרי אחשוורוש היה מלך ששלט בכיפה, הוא מלך על כל העולם כולו, ובדרך הטבע היה נראה כי יש באפשרותו לקיים את הגזירה, וברור הדבר שמצב כזה גורם פחד מוחשי ומוחלט לכל אחד ואחד.

בעקבות אותה גזירה של המן הרשע, אותו הדור ברחו למקום העמוק ביותר בנפש של עצמם, ושם הם גילו עומק חדש בנפשם שמעולם לא היו מודעים אליו. מצב זה הביא את עם ישראל למקום פנימי שגילה תעצומות נוראים שאף אחד מהם לא הכיר קודם לכן בתוך עצמו, עד שכאשר הם זכו להינצל מאותה גזירה, הם זכו לשוב ולקבל את התורה פעם נוספת!

מהות עבודת האדם בימי הפורים

הסוד הגדול של ימי הפורים הוא, שבכל שנה בכוחנו לשוב ולגלות את אותו עומק בנפש. אף שבפועל איננו חיים תחת אותה גזירה של 'להשמיד להרוג ולאבד את כל היהודים ביום אחד', ואף רחוקים ממנה [יתכן שנים האיומים השונים בתקופתנו ניתן יותר לחוש מעין אותה גזירה, אך עדיין אין זו גזירה שמרחפת בפועל ממש], אך עבודת האדם בימי הפורים היא לחזור לאותו מקום פנימי, ולהשתדל להשיג את אותן דרגות שזכו להם כלל ישראל שבאותו דור.

אדם שעדיין לא התבגר נפשית, יכול להגיע למצב בו הוא מגיע לגיל שבעים והתנהגותו לא השתנתה מאז היותו בן שבע, כאשר את אותם הבלים שעשה בתור ילד – הוא ממשיך כשהוא מבוגר, עד שפעמים ניתן למצוא אנשים שעל פי התנהגותם בפורים נראה כי הם סבורים שמהותם של ימים קדושים אלו מתחילה ומסתיימת בתחפושות ובסממנים נוספים המתאימים לילדים בגן.

אך אדם שבאמת התבגר, ולא רק ידיו ורגליו גדלו והתרחבו, אלא אף לבבו התרחב והוא קצת מבקש אמת, מבין באופן ברור כי לימי הפורים יש מהות פנימית שעניינה לגלות עומק בנפש שהאדם לא היה מודע אליו קודם לכן.

לכל מצוה ומצוה שחייבנו חז"ל ביום הפורים יש עומק; משלוח מנות - יש לו עומק, קריאת המגילה - יש לה עומק, סעודת היום - יש בה עומק, ואף לשתית היום - יש עומק פנימי.

אדם שרוצה לדעת האם הוא זכה לקבל את האור של יום הפורים, עליו לבדוק האם הוא גילה מעמקים פנימיים בנפשו שלא היה מודע להם קודם לכן, או שעברו זהו סתם עוד יום בשנה, ללא השגות מיוחדות.

אחד מהכלים לגילוי זה, הוא על ידי השכרות. אלא שכאמור, השכרות עלולה להשיג את המטרה ההפוכה בדיוק, ואדם שאינו ראוי לכך, יתכן שיתגלה הכח השלילי בנפשו, וכמובן שלא זוהי תכליתו של ימי הפורים.

אילו תכלית ימי הפורים היתה לגלות את הכוחות השליליים שבנפש, הרי שחז"ל היו מצווים על כל אדם לשתות לשכרה, להסריט את עצמו, ולאחר מכן לערוך 'הכר את עצמך' ולראות כיצד הוא התנהג בשעת שכרותו.

ברם, ברור הדבר שמצות היום אינה לחשוף את הצדדים השליליים של הנפש, אלא להיות מודעים לרובד העמוק הדק והטהור של הנפש, לכן מצות השכרות 'עד דלא ידע' - נמסרה למי שהוא טהור, נקי וקדוש.

הכח העל-מודע שבנפש

לאחר שהארכנו לעיל אודות כוחות המודע והתת-מודע שבנפש האדם [ובלשון רבותינו: כוחות גלויים וכוחות קהים], נעסוק עתה בכח נוסף שקיים בנפש - כח העל-מודע שבנפש, והשייכות שלו לפורים.

תחילה נתבונן, לכאורה גם התת-מודע וגם העל-מודע אלו שני כוחות שהאדם אינו מודע להם, אם כן מהו ההבדל המהותי ביניהם, במה שונה התת-מודע מהעל-מודע?

מלבד זאת, הרי אם העל-מודע הוא למעלה מהמודע [שזו המחשבה], כיצד יתכן שהעל-מודע יהפוך למעשה שהוא למטה מהמחשבה?

יש הבדל יסודי בין התת-מודע לעל-מודע שבנפש; תת-מודע - אלו דברים שהאדם בעצם רוצה, אלא שאינו מודע למה שהוא רוצה, הרצון הזה נעלם מהאדם עצמו. לעומת זאת העל-מודע - זהו רצון עליון שמושתל אצל האדם, וגורם לו שיתנהג על פיו.

הרצונות שהאדם ער להם ומכיר בהם - מוגדרים כמודע, הדברים שהאדם מעוניין בהם אך אינו מודע לכך שהוא חפץ בהם - מוגדרים כתת-מודע, אף שבעצם הוא רוצה בהם יותר מהרצונות שמוגדרים כמודע. הרצונות שבעצם מנווטים לאדם את החיים, אבל אינו מודע להם - מוגדרים כעל-מודע.

על-מודע - היינו שהרצונות הללו הם מעל האדם, ומשפיעים על חייו ללא ידיעתו. משל למה הדבר דומה, לטייס שיושב בתא הטייס, ונדמה לו כי הוא מנהיג ומכוון את המטוס, אבל אינו יודע כי המטוס מנווט באמצעות שלט רחוק או ע"י מישהו שיושב במגדל הפיקוח ומכוון את המטוס.

כח הבחירה וכח האמונה

נחדד את הדברים. כאשר אדם פועל פעולה מסויימת, יש שני כוחות שמניעים לו את הנפש, האחד הוא כח הבחירה והשני הוא כח האמונה.

כאשר אדם פועל מכח הבחירה, היינו שהוא בחר לפעול כפי שפעל, הרי ששורש תחילת הרצון לתחילת הפעולה הוא באדם עצמו, בין אם זה במודע ובין אם זה מכח התת-מודע. לעומת זאת כאשר הוא פועל מכח האמונה, הרי שזהו הכח של העל-מודע שבנפש, ומצד כך המנהיג של כח האמונה הוא הבורא יתברך שמו.

הבחירה אומרת, שהאדם הוא זה שקובע את הדברים. יתכן שהוא מודע לעצמו יותר, ויתכן שהוא פחות מודע לעצמו [תת-מודע], אבל בעצם האדם הוא הבוחר, הוא המחליט והוא הקובע.

לעומת זאת העל-מודע עניינו, שיש כח שהוא מעל האדם, שאין לו שליטה עליו, וא"כ מי שקובע את הדברים - זהו הבורא ית"ש.

כח זה מוגדר כעל-מודע לא רק מצד שהוא רחוק מהמודעות של האדם, אלא העל-מודע מזכיר לאדם כי יש דברים שנמצאים מעל האדם ומכתיבים את חייו, ומקורם בבורא ית"ש.

התת-מודע והעל-מודע - אלו שני כוחות עמוקים שבעצם מנהיגים את הנפש. הבחירה של הנפש ברובה - לא נעשית במודע, אלא מכח התת-מודע שבנפש.

בדרך כלל הבחירה שנעשית במודע, היא האם להוציא את הדבר מהכח לפועל, אך הבחירה האם לרצות לבצע את אותה פעולה - מקורה בתת-מודע שבנפש, שזהו הכח שמכתיב לאדם את הרצון לפעולה.

אולם העל-מודע הוא למעלה מהבחירה, זהו כח עליון שהאדם מונהג על פיו, כח שמנווט ומכוון את חייו.

בנח השכרות לגלות אף את כח האמונה

מעתה, דברי חז"ל 'נכנס יין יצא סוד', אינם רק ביחס לסוד של התת-מודע שבנפש, אלא עיקר תפקידו של היין הוא לגלות בפורים את העל-מודע שבנפש.

כלומר, ברובד מסויים היין מגלה לאדם את התת-מודע, את מעמקי הנפש שמכוחם הוא בוחר כיצד לפעול, אך מי שזוכה להעמיק לרובד פנימי יותר, הרי שהסוד שמתגלה לו בנפש מכח היין, זהו הרצון שמנהיג אותו, הרצון שמעל כח השליטה שלו, שזהו רצונו ית"ש.

אכן, גילוי זה אינו בבחינת ידיעה, אלא באופן של חויית נפש, ונבאר.

אם נשאל כל אחד שיש לו אמונה מי מנהיג את העולם, כמובן שתשובתו תהיה: הבורא ית"ש. אבל אם נמשיך לשאול אדם האם כך הוא מרגיש, התשובה על כך תהיה פחות מוחלטת.

זוהי בדיוק פעולתו של היין! כאשר אדם שותה לשכרה, היין מעביר את העל-מודע למודע - דרך התת-מודע, ואז האדם אכן יכול להרגיש במוחש כי מי שמנהיג את העולם זהו רק הבורא ית"ש.

מגילת אסתר - גילוי התת-מודע והעל-מודע הנסתרים

כידוע מאד, זהו כל עניינה של מגילת אסתר. מגילת אסתר נקראת כך, כיון שהיא מגלה את ההסתרים, את כל מה שקודם לכן היה נסתר.

לכאורה המילה מגילה והמילה אסתר – אלו שני הפכים, שהרי המילה מגילה היא מלשון נגלה, גילוי, והמילה אסתר היא מלשון הסתר.

אלא שזהו בדיוק תפקידה של מגילת אסתר, לגלות את מה שקודם לכן היה בבחינת הסתר, מה שהיה קודם בבחינת הסתר, הפך להיות גלוי.

בלשון מושאלת ניתן לומר, כי בנפשו של כל אדם מסתתרת מעין 'מגילת אסתר', ישנם נסתרות בנפש שהם התת-מודע והעל-מודע, ובאה מגילת אסתר ומגלה את התת-מודע ואת העל-מודע ומחזירה אותם למודע.

הבחירה של האדם [התת-מודע] היא נסתרת והאמונה שלו [העל-מודע] נסתרת, ותפקידה של מגילת אסתר הוא לגלות ולחשוף את אותם כוחות ולהביאם למודע.

כאשר האדם נמצא בחיי היום יום, הוא חי את המודע, מעט את התת-מודע, אך רוב העולם אינו חי בדרגה של על-מודע, של אמונה מוחלטת.

גם אם רובם אומרים בפיהם כי הם מאמינים, אך מעטים הם אלו שחיים את אמונתם.

מגילת אסתר – זוהי אותה מגילה שמגלה את ההסתר, את אותם כוחות נסתרים בנפש המכונים תת-מודע ועל-מודע. ובלשון רבותינו, היא חושפת את עומק הבחירה של הכוחות הקהים, ומגלה את האמונה, שזהו הרצון העליון שמכוחו מונהג האדם.

מהות מצות משלוח מנות

מצוה נוספת שציוונו חז"ל ביום הפורים, היא מצות 'משלוח מנות איש לרעהו'.

תחילה נתבונן. מהי השייכות בין מצות משלוח מנות לנס ההצלה של עם ישראל בפורים?

כידוע מדברי רבותינו, משלוח מנות עניינו להרבות אהבה ורעות בין איש לרעהו.

ובפשטות ניתן להבין, כי כדי להרבות אהבה ורעות באופן המהודר ביותר, על כל אחד לחפש אדם שנחשב כשונא שלו, להכין עבורו משלוח מנות, ומה שנותר לו לקוות, שאותו שונא יפתח לו את הדלת...

ברם עומק כוונת חז"ל, כי בשעה שמתגלה פנימיות הלב של האדם ביום הפורים, שם מתגלה כי הוא אוהב את כולם, ומשם עליו לשלוח משלוח מנות.

'משלוח מנות איש לרעהו' מגלה, שמי שאתמול לא היה נראה לאדם שהוא רעו וידידו, בעצם זהו הרע שלו. זהו הגילוי האמיתי של יום הפורים!

תכלית מצות 'משלוח מנות איש לרעהו' – אינה רק להדק את הידידות ולשלוח לכל מי שכבר היה רעהו קודם לכן, אלא עיקר תכליתה היא שדוקא כלפי השונא של האדם, באמצעות יום הפורים מתגלה אצלו התת-מודע שעניינו הבחירה האם לשונא אותו או לא, וברובד הפנימי יותר מתגלה העל-מודע, שאף אם פלוני הרע לו, אין זו אלא שליחות מאת הבורא ית"ש, 'ה' אמר לו קלל', כך נגזר! וממילא השנאה כלפיו נמוגה ונעלמת.

זהו 'משלוח מנות איש לרעהו'! ימי הפורים מגלים אצל האדם עומק חדש ופנימי, ומאותו עומק פנימי הוא שולח את המשלוח מנות.

מעלתו של יום הפורים

בכך באה לידי ביטוי המעלה המיוחדת שיש בימי הפורים, וכפי שמובא בספה"ק: 'כפורים כפורים', שמשמעותם היא כי מעלתם של ימי הפורים גבוהה יותר ממעלתו של יום הכיפורים, שהרי אף ביום הכיפורים ניתנת הזדמנות לאדם 'לפתוח דף חדש' ביחס לרעהו, כדברי חז"ל הנודעים: 'אין יום הכיפורים מרצה עד שירצה את חברו' (יומא פה ע"ב).

ברם, קיים הבדל בסיסי בין מצות 'משלוח מנות איש לרעהו' לבקשת הסליחה של יום הכיפורים. בקשת הסליחה מגיעה לאחר שחבירו מרגיש שהיתה בו פגיעה, ובעקבות בקשת הסליחה, הוא מתרצה למחול לו.

לעומת זאת, ימי הפורים מביאים את האדם למקום הרבה יותר עמוק, שהרי בהם מתגלה מקום פנימי שבעקבותיו האדם יכול להרגיש שרעהו כלל לא פגע בו, ומשם הוא שולח משלוח מנות.

נמצא, כי מצות קריאת המגילה שעניינה גילוי ההסתר, מצות 'משלוח מנות איש לרעהו', ומצות 'חייב איניש לבסומי בפוריא' – מקורם מאותו שורש, ותכלית כולם היא לגלות את העומק הפנימי בנפש האדם ביום הפורים.

משלוח מנות 'עם נשמה'

תופעה הולכת ומתפשטת, שאנשים הולכים לחנות, קונים מספר משלוחי מנות מוכנים, חלק בשבעים שקלים וחלק במאה ועשרים שקלים [בהתאם לידידות ולמקובלות], והגדילו לעשות אלו שאף רוכשים גם ברכה מוכנה [רק מוסרים את השמות ואת הנתונים, וכבר יש מישהו שדואג לחרוזים יפים...], מצמידים אותה למשלוח, שולחים אותו באמצעות שליח [הדבר היחיד שעוד לא מצאו לו פתרון, הוא כיצד לצרף את הלב למשלוח...], ובה סבורים כי הם מקיימים בהידור רב מצות משלוח מנות.

לאור האמור, כל בר-דעת מבין כי לא זוהי תכלית המצוה, אלא המשלוח מנות צריך להגיע ממקום הרבה יותר פנימי בנפש, ולא מאותו מקום שממנו כל השנה אדם מחלק מתנות לידידיו.

כל אדם צריך לבדוק את עצמו, מה מניע אותו לשלוח מנות לרעהו. ודאי שהסיבה הבסיסית היא כי כך ציוונו חז"ל, אבל אם לא עושים זאת מהמקום הפנימי, הרי זה כגוף בלא נשמה. הנשמה של מצות 'משלוח מנות איש לרעהו' – היא לגלות את אותו עומק פנימי בנפש ולהתחבר באמצעותו לכלל ישראל.

לכשנתבונן בדברים דלעיל, נבין כי מהות ימי הפורים שונה לחלוטין ממהות שאר המועדים.

כיון שאין זו סוגייתנו, לא ניכנס לפירוט כוחות הנפש שכל מועד מגלה, אך דבר ברור הוא כי כל אחד מהמועדים מגלה כח אחד בלבד בנפש. לעומת זאת ימי הפורים אינם מגלים כח אחד בנפש, אלא מגלים את שורש פנימיות מהות הנפש, שהיא הרבה מעבר למודע!

השורש לגילוי הפנימי של ימי הפורים

מהו המקור והשורש לאותו גילוי פנימי בנפש שניתן לזכות אליו בימי הפורים?

כל הנס שנעשה לכנסת ישראל בימי מרדכי ואסתר, מקורו במסירות נפש של מרדכי, ובעיקר במסירות נפש של אסתר המלכה.

והנה, כאשר האדם מוסר את נפשו על קידוש ה', כמובן שהוא עתיד לקבל על כך שכר מושלם לעתיד לבא, אך מלבד זאת יש בזה נקודה הרבה יותר עמוקה, כי בשעה שהאדם מוסר את נפשו על קידוש ה', הוא זוכה לגלות את עומק ההויה של הנפש הפרטית שלו.

ידוע משם רבינו האר"י ז"ל, כי כל צדיקי הדורות שמסרו את נפשם על קדושת ה' והרגו אותם, בשעה שהרגו אותם הם לא הרגישו צער כלל, ואפילו רבי עקיבא שהמיתוהו בעינויים נוראים וסרקו את בשרו במסרקות של ברזל - לא חש סבל במיתתו כלל.

כיצד הם לא הרגישו צער חרף אותם יסורים?

בשעה שאדם מוסר את הנפש, הוא מגיע למקום כל כך פנימי בנפש, שבעקבות כך הנפש שלו תופסת את הדברים באופן שונה לחלוטין, ואינה חשה סבל ויסורים.

אותה מסירות נפש מצד מרדכי הצדיק ואסתר המלכה שהביאה אותם לגילוי פנימיות ועומק נפשם, היא זו שמאירה בימי הפורים, ומכוחה האדם יכול לזכות לגילוי עומק פנימיות נפשו.

עומק שיעור השתיה בפורים 'עד דלא ידע'

והנה, בדברי חז"ל אודות שתיית היין בפורים נאמר: 'חייב איניש לבסומי בפוריא עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי' (מגילה ז ע"ב).

כיצד האדם אינו מבחין בין ארור המן לברוך מרדכי?

פשטות הדברים היא, כי שיעור השתיה צריך להיות עד שהאדם יהיה כל כך מבולבל, עד שכבר לא יוכל להבחין בין ארור המן לברוך מרדכי.

אלא שעדיין צריך ביאור, מהו עומק ההבנה של אותו שיעור שקבעו לנו חז"ל בשתיית היין בפורים?

ידועים דברי רבותינו, כי הגימטריא של 'ארור המן' ו'ברוך מרדכי' - היא שווה [502].

ללמדנו, כי כאשר אדם שותה לשכרה ומגיע למקום הפנימי בנפשו של אמונה שלימה בבורא ית"ש, הוא מבין כי כשם שמרדכי הביא את היהודים בדורו לגילוי הקב"ה, כך המן הביא אותם לגילוי הבורא.

זהו עומק דברי חז"ל: 'גדולה הסרת טבעת יותר ממ"ח נביאים וז' נביאות שנתנבאו להם לישראל, שכולם לא החזירוהם למוטב והיא החזירתן למוטב' (מגילה יד ע"א).

אכן, ברור הדבר כי אין להשוות כלל בין כוונתו הזדונית של המן הרשע לתמימות מחשבתו של מרדכי הצדיק, אך במציאות, המן קירב את ישראל לאביהם שבשמים יותר ממרדכי, כדברי חז"ל ביחס לפרעה (שמות רבה, כא): 'ופרעה הקריב - שהקריב את ישראל לתשובה שעשו'.

כאשר אדם יודע להבחין בין ארור המן לברוך מרדכי, הרי שהוא נמצא במצב של מודע, אך כאשר הוא מגיע בשכרותו למצב של 'לא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי', הרי שכאן הוא מגיע למקום הפנימי שנקרא על-מודע, שעניינו הכרה בכך שיוצר הכל ית"ש הוא המנהיג, ומכח כך יש אפשרות לומר 'ברוך המן', שהרי דוקא הגזירה 'להשמיד להרוג ולאבד את כל היהודים מנער ועד זקן טף ונשים ביום אחד ושללם לבזו' - היא זו ששימשה כשורש ההצלה של הכנסת ישראל.

עבודת האדם

על הפסוק "ישנו עם אחד" (אסתר ג, ח) אומרים חז"ל הקדושים, שהמן התלונן אצל אחשוורוש על עם ישראל: 'שהם מכניסין פחת בממונו של עולם, חדא לשבעה יומין שבתא [פעם בשבוע - שבת], חדא לתלתין יומי ירחא [פעם בשלושים יום - ראש חודש], בניסן פסחא, בסיון עצרתא [שבועות], בתשרי ריש שתא וצומא רבה וחגא [ראש השנה,

יום הכיפורים וחג הסוכות], אמר ליה הקב"ה חי"ך דאת ידע לחשב אוף תרין יומין דאתון להון שמחה [בגללך יתווספו לעם ישראל יומיים נוספים של שמחה] במפלתו של אותו האיש, להיות עושים את שני הימים האלה' (ילק"ש אסתר, תתרנד).

מהו עניינם של ימי שמחה אלו שנוספו לעם ישראל 'בזכותו' של המן?

בחג הפסח נצטוונו לשתות ארבע כוסות, אך בימי הפורים – עד דלא ידע, זהו הזמן שנצטוונו לשתות בו הכי הרבה יין מימות השנה.

כאמור, תכלית השתיה לשכרה בימי הפורים – לגלות את העל-מודע. אם יגשו לאדם בשעה שהוא שיכור, במצב שהעל-מודע שולט עליו, וישאלו אם יש לו הכרת הטוב להמן, יתכן כי תשובתו תהיה חיובית, אך מי שיענה כך במודע, מסתבר שנגדיר אותו כשיכור...

ללמדנו, כי אף שניתן להעפיל לדרגות גבוהות באמצעות השכרות שמביאה לאמונה חושית, אך א"א לחיות כך באופן תמידי, כי מי שיחיה כך, הרי שהוא לא ילך בבוקר לעבודה ולא יוכל לנהל את חייו באופן תקין.

העל-מודע צריך להיות בבחינת רצוא ושוב בנפש האדם, ועליו לשלב תדיר בין מערכת חיצונית ומערכת פנימית. במערכת הפנימית – על האדם להביט על הכל באיספקלריה של אמונה והשגחה, ובמערכת החיצונית – האדם בוחר, מחליט, אחראי למעשיו, מודע לעצמו ודואג לעצמו. האיזון בין שתי המערכות הללו הוא דבר מאד דק ועדין, ותמיד אדם צריך לאזן בין האמונה וההשתדלות.

כמובן שלא ניתן לתת הגדרה מוחלטת מהו האיזון מדוייק ביניהם [וכבר המליצו על כך את דברי חז"ל: 'אלו דברים שאין להם שיעור'], ואלו דברים שניתנים לשיקול דעת פנימי של האדם, אם הוא מאזן את הדברים בצורתם הנכונה.

ישנם בני אדם שנוטים יותר מדי לאמונה, ובעקבות כך הם לא משתדלים כראוי, ופעמים שבני אדם נוטים יותר מדי להשתדלות, כיון שאמונתם לקויה. אלו דברים שמשתנים מנפש לנפש ומזמן לזמן.

תכלית עבודת ימי הפורים

כדי שנוכל להביא את הדברים דלעיל לידי מעשה, נתמצת ונסכם אותם בקצרה ובבהירות. תכלית ימי הפורים היא לגלות לנו את המודע הברור, את התת-מודע ואת העל-מודע.

ובלשון ברורה יותר: ימי הפורים מגלים לנו את בחירת המעשה, את בחירת הרצונות, ואת הכח שמנהיג אותנו מעבר להויה של עצמנו.

אדם שהחלקים הללו מתגלים בנפשו בימי הפורים, הרי שמלבד הגילוי של ה'חדוה' – שעניינה ביטוי של שמחה חיצונית, הוא זוכה ל'גילה רינה ודיצה', שמשמעותן ביטוי שמחה פנימית.

כדי להגיע לשמחת פורים אמיתית – אין די בשמחה חיצונית, אלא צריך לגלות עומק של שמחה פנימית שקודם לכן האדם לא הכיר ולא היה מודע אליו. ולפיכך, אדם שחש כי לאחר ימי הפורים הוא מכיר ומודע לעצמו יותר מלפני פורים, הרי שהוא באמת זכה לימי משתה ושמחה ויום טוב, אך אם לא זכה לכך, הרי שעבורו ימי הפורים הם ככל ימי השנה.

יזכנו הבורא ית"ש, שנזכה כולנו לשמוח יחדיו שמחה אמיתית ושלימה, ושהמודע [הכוחות הגלויים], התת-מודע [הכוחות הקהים] והעל-מודע [כח האמונה], בחירתנו ואמונתנו יהיו שלמים, ונזכה יחד כל הכנסת ישראל לשמוח בלב שלם